

Spis treści

Od Wydawcy	5
Wstęp (Jerzy Topolski)	9

Część pierwsza

ZIEMIE POLSKIE W STAROŻYTNOŚCI (Jan Żak)

Rozdział I. Początki zasiedlenia ziem polskich	14
1. Starszy paleolit (230 000–105 000 r. p.n.e.)	14
2. Środkowy paleolit (105 000–39 000 r. p.n.e.)	15
3. Młodszy paleolit (39 000–8000 r. p.n.e.)	17
4. Mezolit (8000–4400 r. p.n.e.)	19
Rozdział II. Rewolucja neolityczna (rolnicza) na ziemiach polskich (4400–1700 r. p.n.e.)	21
1. Wczesny (I) okres neolitu (4400–3500 r. p.n.e.)	21
2. Środkowy (II) okres neolitu (3500–2500 r. p.n.e.)	26
3. Późny (III) okres neolitu (2500–1800/1700 r. p.n.e.)	30
Rozdział III. Epoka brązu na ziemiach polskich (1800/1700–650 r. p.n.e.)	35
1. I–II okresy epoki brązu (1800/1700–1300/1200 r. p.n.e.)	35
2. III–V okresy epoki brązu (1300/1200–650 r. p.n.e.)	41
Rozdział IV. Epoka żelaza na ziemiach polskich (650 r. p.n.e.–500 r. n.e.)	48
1. Okres halsztacki (650–400/350 r. p.n.e.)	48
2. Okres lateński lub przedrzymski (400/350 r. p.n.e.–ok. 25 r. n.e.)	58
3. Okres wpływów rzymskich (25–500 r. n.e.)	65

Część druga

POLSKA ŚREDNIOWIECZNA

Rozdział I. Najstarsza faza okresu wczesnośredniowiecznego (VI–VIII w. n.e.) Podstawy wykształcania się narodu, społeczeństwa feudalnego i państwa (Jan Żak)	78
1. Rozmieszczenie plemion słowiańskich	78
2. Procesy rozwoju gospodarczego	79
3. Formy osadnictwa. Grody	82
4. Przemiany w organizacji społecznej. Początki wielkiej własności	83
5. Rozwój organizacji terytorialnej. Małe i wielkie plemiona	84
6. Kultura duchowa plemion prapolskich	86
7. Plemiona zachodniobałtyjskie	87
Rozdział II. Monarchia wczesnych Piastów (IX w.–1138) (Benon Miśkiewicz)	88
1. Powstanie państwa polskiego	88
2. Chrzest Polski — wyrazem procesu umacniania się państwa	96
3. Rozbudowa terytorialna Polski w drugiej połowie X w.	98
4. Dzieje polityczne monarchii pierwszych Piastów	100
5. Rozwój gospodarczo-społeczny kraju	106
6. Organizacja państwa	114
7. Rewolucja społeczno-pogańska, najazd Brzetysława i odbudowa państwa	115
8. Monarchia Bolesława Krzywoustego	120
9. Kultura a społeczeństwo w okresie monarchii pierwszych Piastów	123
Rozdział III. Rozbicie dzielnicowe i odrodzenie Królestwa Polskiego (1138–1333) (Antoni Gąsiorowski)	133
1. Polska w Europie	133
2. Rozbicie dzielnicowe	135

3. Wzrost zagrożenia zewnętrznego	137
4. Osłabienie władzy zwierzchniej i administracji terenowej	144
5. Odrodzenie Królestwa Polskiego	148
6. Przebudowa gospodarcza. Wieś i miasto	153
7. Społeczeństwo. U progu podziałów stanowych	163
8. Mecenasi, twórcy i odbiorcy kultury	170
Rozdział IV. Polska monarchia stanowa (1333-1501) (Antoni Gąsiorowski)	180
1. Ku środkowoeuropejskiej potęgze	180
2. W sojuszu z Węgrami	184
3. Państwa pierwszych Jagiellonów	191
4. Dyspozycja władzą zwierzchnią i administracja lokalna	203
5. W kręgu gospodarki towarowo-pieniężnej. Początki folwarku	211
6. Społeczeństwo stanowe. Warunki materialnego bytu	223
7. Przeobrażenia późnośredniowiecznej kultury	234

Część trzecia

POLSKA NOWOŻYTNA (1501-1795) (Jerzy Topolski)

Rozdział I. Polska w okresie Odrodzenia i dominacji szlachty (1501-1618)	254
1. Charakterystyka ogólna przemian w Europie XVI w.	254
2. Polska „złotego wieku” na tle europejskim	255
3. Obszar, zaludnienie i struktura polityczno-etniczna państwa. Świadomość narodowa	258
4. Polityka zagraniczna Polski a kształtowanie się granic państwa	263
5. Walka o władzę. Ewolucja ustroju politycznego państwa: rozwój i zmierzch demokracji szlacheckiej	277
6. Reformacja i jej załamanie się	285
7. Rozwój gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej i jej wpływ na wzrost gospodarczy. Rola ekonomiczna ziem polskich	289
8. Społeczeństwo — jego struktura, mobilność i kultura materialna	297
9. Nauka i kultura a społeczeństwo	305
10. Nowe prądy w sztuce a społeczeństwo	312
Rozdział II. Polska doby Baroku i rozwijającej się oligarchii magnackiej (1618-1733)	318
1. Polska na tle przemian politycznych w Europie XVII i pierwszych dziesięcioleci XVIII w.	318
2. Polska na arenie międzynarodowej. Kształtowanie się granic	320
3. Król i magnaci w walce o władzę. Ewolucja modelu ustrojowego państwa	336
4. Polska w strefie regresu gospodarczego	341
5. Przemiany w strukturze społecznej. Zaostrzenie się konfliktów społecznych	345
6. Dogmatyzacja mentalności szlacheckiej. Postępy kontrreformacji. Szkolnictwo i nauka. Oddziaływanie kulturowe	353
7. Kultura artystyczna doby Baroku	359
Rozdział III. Polska doby Oświecenia (1733-1795)	365
1. Przemiany w sferze społeczeństwa i narodu. Polska na tle europejskim	365
2. Od wojny o sukcesję polską do pierwszego rozbioru	370
3. Położenie ludności polskiej na ziemiach zabranych w pierwszym rozbiórce (Jan Wąsicki)	380
4. Od pierwszego do drugiego rozbioru. Rewolucja i kontrrewolucja	382
5. Procesy wzrostu gospodarczego na tle przemian w strukturze społecznej. Kultura materialna	391
6. Narastanie Oświecenia i zmiany w zakresie szkolnictwa, nauki i kultury umysłowej	400
7. Sztuki plastyczne i społeczeństwo	406
8. Insurekcja kościuszkowska i trzeci rozbiór Polski (Jerzy Topolski, Jan Wąsicki)	409

Część czwarta

ZIEMIE POLSKIE MIĘDZY TRZECIM ROZBIÓREM A KONGRESEM WIEDEŃSKIM (1795-1815) (Jan Wąsicki)

Rozdział I. Ziemie polskie w obrębie monarchii rozbiorowych	418
1. Polityka państw rozbiorowych w stosunku do ziem polskich i narodu polskiego	418
2. Polityka państw rozbiorowych w stosunku do społeczeństwa polskiego	419
Rozdział II. Stosunek społeczeństwa polskiego do zaborców	425
1. Początki akcji spiskowej	425
2. Legiony	427

3. Społeczeństwo polskie wobec zaborców po upadku Legionów	429
4. Kampania 1806 r., powstanie na ziemiach polskich zaboru pruskiego	431
Rozdział III. Księstwo Warszawskie	433
1. Utworzenie i upadek Księstwa Warszawskiego. Ogólna charakterystyka	433
2. Ustrój polityczny i społeczny Księstwa	435
3. Księstwo w systemie polityki napoleońskiej	440
4. Życie gospodarcze	441
5. Szkolnictwo, nauka i kultura	443

Część piąta

ZIEMIE POLSKIE POD PANOWANIEM PAŃSTW ZABORCZYCH (1815-1918) (Lech Trzeciakowski)

Rozdział I. Naród polski w okresie schyłku feudalizmu i walk narodowowyzwoleńczych (1815-1864)	446
1. Konsekwencje Kongresu Wiedeńskiego. Międzynarodowe znaczenie kwestii polskiej	446
2. Polityka państw zaborczych	450
3. Postawa wobec państw zaborczych. Koncepcje odbudowy państwa. Organiczni	456
4. Ruch niepodległościowy w latach 1815-1830. Powstanie listopadowe	463
5. Konspiracje krajowe pod przewodnictwem Wielkiej Emigracji. Powstanie krakowskie. Wiosna Ludów	475
6. Powstanie styczniowe	486
7. Przemiany ekonomiczne: upadek feudalizmu i rozwój stosunków kapitalistycznych	498
8. Przemiany w strukturze społecznej i wzrost świadomości klasowej. Życie codzienne i kultura materialna	510
9. Kultura schyłku klasycyzmu i okresu romantyzmu. Początki elementów pozytywistycznych	518
10. Kształtowanie się nowoczesnego narodu	530
Rozdział II. Naród polski w okresie kapitalizmu wolnokonkurencyjnego i początków imperia- lizmu (1864-1914)	532
1. Społeczeństwo polskie. Główne linie rozwojowe	532
2. Rolnictwo, przemysł, urbanizacja	533
3. Mobilność społeczna i rozwój świadomości klasowej	543
4. Polityka państw zaborczych	551
5. Zmagania o utrzymanie odrębności narodowej	555
6. Sytuacja polityczna po powstaniu styczniowym: emigracja, działalność konserwatystów i organiczników-pozytywistów w kraju	558
7. Wzrost aktywności politycznej społeczeństwa na przełomie XIX i XX w rozwój ruchu robotniczego, ruch ludowy, endecja, tendencje polityczne wśród konserwatystów	565
8. Rewolucja w latach 1905-1907. Polaryzacja stanowisk	581
9. Ku I wojnie światowej; dalsza ewolucja stanowisk polityczno-społecznych	593
10. Kultura okresu pozytywizmu i Młodej Polski	596
11. Wybucha I wojna światowej. Ziemie polskie w latach 1914-1918	608

Część szósta

POLSKA W OKRESIE DWUDZIESTOLECIA MIĘDZYWOJENNEGO (Antoni Czubiński)

Rozdział I. Znaczenie odbudowy niepodległego państwa dla narodu polskiego	612
1. Dalszy rozwój tradycji narodowowyzwoleńczych	612
2. Kształtowanie się warunków odzyskania niepodległości	613
3. Główne nurty państwowotwórcze	619
4. Utworzenie centralnego ośrodka władzy	620
5. Ziemie b. zaboru pruskiego	623
6. Walki polsko-ukraińskie w Galicji Wschodniej i na Wołyniu	626
7. Litwa i Białoruś	627
8. Walki o Śląsk Cieszyński	628
9. Powstanie wielkopolskie (27 grudzień 1918 r.-16 luty 1919 r.)	629
10. Sejm Ustawodawczy czy rady delegatów robotniczych?	631
11. Powstanie rządu Paderewskiego i wybory do Sejmu Ustawodawczego	634
12. Mała Konstytucja	638
13. Walki klasowe i reformy społeczne	640
14. Sprawy polskie na Konferencji Pokojowej w Paryżu	645
15. Polityka wschodnia Piłsudskiego	648
16. Polska zjednoczona	651
17. Kampania kijowska i jej skutki	652
18. Konstytucja marcowa	658
19. Walka o Górny Śląsk	659

Rozdział II. Okres demokracji parlamentarnej (1922-1926)	664	<i>Spis treści</i>
1. Spuścizna po zaborach	664	
2. Miejsce Polski w Europie	667	
3. Wybory do sejmu i senatu w 1922 r.	670	
4. Niedostryżony zamach stanu z grudnia 1922 r.	674	
5. Kryzys 1923 r.	677	
6. Reformy Władysława Grabskiego	681	
7. Rozwój organizacyjny i ewolucja programowa ruchu komunistycznego w latach 1919-1925	683	
8. PPS i ruch ludowy wobec reform Grabskiego	687	
9. Załamanie się planu stabilizacji i zagrożenie suwerenności państwa	689	
10. Przewrót majowy	692	
Rozdział III. Pierwszy okres rządów sanacji (1926-1930)	697	
1. „Pomajowy system rządzenia”	697	
2. Koniunktura gospodarcza i dążenia integracyjne rządu	702	
3. Ugrupowania polityczne wobec przewrotu i sanacji	706	
4. Wybory do sejmu i senatu w marcu 1928 r.	709	
5. Walka polityczna w sejmie II kadencji (1928-1930)	712	
6. Wybory „brzeskie” z listopada 1930 r.	718	
Rozdział IV. Dyktatura sanacyjna w latach 1930-1939	723	
1. Kryzys ekonomiczny i jego skutki społeczne	723	
2. Rządy sanacyjne wobec kryzysu i narastającego oporu mas pracujących	728	
3. Reformy społeczno-polityczne i konstytucja kwietniowa 1935 r.	732	
4. Front ludowy i dekompozycja obozu sanacyjnego (1935-1937)	737	
5. Ostatni okres rządów sanacyjnych (1936-1939)	745	
6. Oświata, kultura, nauka	748	
Rozdział V. Izolacja międzynarodowa Polski i klęska wrześniowa	761	
1. U źródeł tragedii wrześniowej	761	
2. Wojna obronna we wrześniu 1939 r.	766	
3. Ewakuacja rządu polskiego do Rumunii i stłumienie ostatnich ośrodków oporu	774	
4. Próba bilansu	776	

Część siódma

POLACY I SPRAWA POLSKA W OKRESIE II WOJNY ŚWIATOWEJ (Antoni Czubiński)

Rozdział I. Ziemie polskie i sprawa polska w pierwszym okresie wojny (1939-1941)	780
1. Bezprawny podział ziem polskich przez III Rzeszę i terror wobec ludności	780
2. Sytuacja ludności polskiej pod okupacją	782
3. Utworzenie rządu polskiego we Francji	784
4. Ewakuacja rządu Sikorskiego do Wielkiej Brytanii i pierwszy konflikt z opozycją sanacyjną	787
5. Powstanie ruchu oporu w Polsce	789
6. Ruch robotniczy w pierwszym okresie okupacji	791
Rozdział II. Polacy w podziemiu i na frontach II wojny światowej w latach 1941-1943	792
1. Układ Sikorski-Majski 30 VII 1941 i jego konsekwencje	792
2. Konsolidacja sił lewicy społecznej. Powstanie PPR i ZPP	797
3. Sytuacja ludności polskiej w latach 1941-1943	804
4. Stanowisko tzw. obozu londyńskiego wobec wydarzeń z lat 1942-1943	807
5. Konsolidacja obozu lewicy społecznej w kraju i na emigracji	807
6. Wzrost izolacji rządu emigracyjnego na forum międzynarodowym	810
Rozdział III. Wyzwolenie ziem wschodnich i utworzenie PKWN	812
1. Realizacja planu „Burza”	812
2. Rozwój armii polskiej w ZSRR i walki partyzanckie Armii Ludowej	815
3. Utworzenie PKWN	818
4. Niepowodzenie misji Mikołajczyka w Moskwie. Tragedia powstania warszawskiego	821

Część ósma

GLÓWNE ETAPY I KIERUNKI ROZWOJU POLSKI LUDOWEJ (Antoni Czubiński)

Rozdział I. Wyzwolenie pozostałych ziem oraz ustalenie granic i ustroju odrodzonego państwa polskiego	828
1. Odbudowa życia społecznego i gospodarczego w 1944 r.	828
2. Przekształcenie PKWN w Rząd Tymczasowy	833

3. Wyzwolenie reszty kraju i utworzenie Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej	835
4. Ustalenia zachodniej i północnej granicy państwa. Straty wojenne Polski	844
5. Odbudowa gospodarki narodowej i reformy społeczne	846
6. Referendum ludowe z 1946 r. i wybory do sejmiku w 1947 r.	849
7. Zjednoczenie ruchu robotniczego i przyjęcie założeń budowy podstaw socjalizmu	852
Rozdział II. Przemiany gospodarczo-społeczne	856
1. Realizacja planu 6-letniego	856
2. Przemiany ustrojowe lat 1948-1955	859
3. Kierownicza rola partii w budowie socjalizmu w Polsce	862
4. Rozwój ekonomiczny Polski Ludowej i jej pozycja gospodarcza w świecie	870
5. Współpraca gospodarcza Polski z innymi krajami	875
6. Warunki życia ludności	878
7. Zmiany w strukturze społecznej	882
8. Rozwój oświaty, nauki i kultury	885
9. Rozwój demokracji socjalistycznej	893
Rozdział III. Polityka zagraniczna PRL	898
1. Sojusz z ZSRR i innymi państwami socjalistycznymi podstawą polityki zagranicznej PRL	898
2. Stanowisko Polski w kwestii niemieckiej	900
3. Rola PRL w walce o utrwalenie odprężenia, rozbrojenie i umocnienie pokoju w świecie	902
Tablice genealogiczne	906
Wskazówki bibliograficzne	909
Spis map tekstowych	918
Spis map załącznikowych	919
Spis ilustracji	920

